

LR Aplinkos ministerijai

Danui Augučiiui, aplinkos viceministrui

Kopija:

Algirdui Klimavičiui, Gamtos apsaugos politikos grupės vadovui

Nerijui Kupstaičiui, Miškų politikos grupės vadovui

2023-01-06

I 2022-12-02 viešas konsultacijas

Nr. 01

PASIŪLYMAI DĖL SAUGOMŲ TERITORIJŲ ĮSTATYMO PROJEKTO NR. I-301 PAKEITIMO IR SU JUO TEIKIAMŲ ĮSTATYMŲ PAKEITIMO PROJEKTŲ DERINIMO

Susipažinome su Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos parengtais ir paskelbtais Seimo kanceliarijos teisės aktų informacinėje sistemoje ([TAIS Nr. 22-16197](#)) Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo Nr. I-301 pakeitimo įstatymo naujos redakcijos ir jį lydinčių Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo Nr. I-2223 1, 12, 15, 122 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 121, 122, 123, 124, 125 straipsniais įstatymo, Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo I-733 21 straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymo Nr. VIII-498 4 ir 18 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos laukinių augalų ir grybų įstatymo Nr. VIII- 1226 4 ir 9 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių įstatymo Nr. VIII-499 5, 6, 9, 21 ir 22 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos augalų nacionalinių genetinių išteklių įstatymo Nr. IX-533 2, 8 ir 9 straipsnių pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymo Nr. XII-1869 305 straipsnio pakeitimo įstatymo projektus (toliau – Projektai).

Teigiamai vertiname tai, kad nauja redakcija Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo Nr. I-301 pakeitimo įstatymo projektas (toliau – STĮ projektas) rengiamas siekiant paspartinti apsaugos sutarčių sudarymą su žemės savininkais ir valdytojais, sudaryti galimybes atsirasti privačioms saugomoms vietovėms (kas leistų greičiau ir efektyviau užtikrinti saugomų rūšių, natūralių gamtinių buveinių apsaugą), patikslinti žemės savininkų informavimo ir kompensavimo už veiklos apribojimus saugomose teritorijose tvarką (kad teisė į kompensaciją nenutrūktų, jeigu pasikeičia žemės sklypo savininkas ir kad nustatoma ne mažesnė kaip 3,5 proc. skaičiavimuose naudojama vidutinė metinė ilgalaikių palūkanų komerciniuose bankuose norma). Tačiau turime daug pastabų dėl šių ir eilės kitų teisinio reglamentavimo saugomose teritorijose aspektų.

Esminiai keičiami teisinio reglamentavimo dalykai, kurie jų įteisinimo atveju reikšmingai paliestų miško ir žemės savininkų interesus ir **kuriems nepritariame**:

1. Nepriimtina, kad norima dar stipriau įteisinti vienkryptę saugomų teritorijų plėtrą.

1.1. Dabartiniame STĮ projekte net nenumatoma mechanizmo saugomų teritorijų optimizavimui. **Tas prieštarauja** viename svarbiausių šalies strateginių dokumentų – Seimo 2020-06-04 patvirtintoje LR Bendrojo plano koncepcijoje - numatytam svarbiam įpareigojimui (I skirsnis, 211 punktą) **optimizuoti esamą saugomų teritorijų sistemą**. O tai, kad teisinio mechanizmo saugomų teritorijų optimizavimui įstatyme nenumatyta, praktikoje gali vesti tik prie vienpusių, nepamatuotų ir nesubalansuotų sprendimų.

Siūlyme: numatyti aiškų mechanizmą- kaip turėtų būti vykdoma saugomų teritorijų optimizacija. Pavyzdžiui, įvertinti esamas gamtines vertybes miškuose ir atitinkamai optimizuoti saugomas teritorijas, pagal gamtinių vertybių būklę, pervedant miškus į atitinkamą miškų grupę bei išimant iš saugomų teritorijų neatitinkančius nustatytiems kriterijams pagal gamtinių vertybių gausą miškus.

1.2. Paminėtinas siekis ženkliai supaprastinti reikalavimus, kada gali būti steigiamos saugomos teritorijos: jei iki šiol galiojančiame reglamentavime saugomos teritorijos bent teoriškai **turėjo būti steigiamos retoms bei nykstančioms laukinių gyvūnų, augalų ir grybų rūšims, unikalioms buveinėms išsaugoti**, tai dabar norima įteisinti bet kurioms „saugomoms“ ar net nebesančioms, bet planuojamoms „atkurti“. O , pavyzdžiui, gamtos paveldo zoologiniams objektams atsisakoma net „saugomų“ kriterijaus. Tai atvertų galimybės plataus masto manipuliacijoms bet kokioje situacijoje pagrįsti reikalingumą steigti saugomas teritorijas, nors tokio objektyvaus poreikio ir nebūtų.

Siūlyme: skaidrinti ir griežtinti reikalavimus, kada gali būti steigiamos saugomos teritorijos

2. **Nepriimtina, kad norima dar labiau „suvelti“ ir supainioti tiek pačią saugomų teritorijų sistemą, tiek priskyrimo saugomoms teritorijoms mechanizmą ir priklausomybę joms, bandoma prakišti galimai neskaidrų ir nesąžiningą dalies saugomų teritorijų „nustatymą“ apeinant privalomas pagal teritorijų planavimo įstatymą procedūras** saugomų teritorijų įkūrimui ar jų ribų keitimui.

2.1. Viena akivaizdžiausių to iliustracijų - ir toliau siekama išlaikyti neapibrėžtą ir teisiškai absurdišką situaciją dėl Europos Bendrijos svarbos saugomų teritorijų tinklo NATURA2000 statuso bei teritorijų priskyrimo šiam tinklui procedūrai. Juk jei steigiamą įprastą saugomą teritoriją, ar keičiamos jos ribos- tokiu atveju būtina tai atlikti viešai ir skaidriai pagal Teritorijų planavimo įstatymo nustatytas procedūras. O jei imamasi įteisinti aukštesnio lygmens saugomas teritorijas - NATURA 2000 teritoriją (kadangi 4 straipsnyje (Saugomų teritorijų sistema) aiškiai įvardinta: „Lietuvos Respublikos saugomos teritorijos ar jų dalys gali būti įtraukiamos į „Natura 2000“ tinklą“, o ne atvirkščiai), tai apsiribojama neaiškiomis aplinkos ministro įsakymu tvirtinamomis „nustatymo“ (!) procedūromis apeinant privalomas pagal teritorijų planavimą procedūras.

Siūlyme: nustatyti aiškia ir vienodą principą steigiant bet kurią saugomą teritoriją- ar tai būtų savivaldybės, ar nacionalinio lygmens, ar NATURA 2000 – kad jos privalo būti STEIGIAMOS ir šiame procese privalu vadovautis Teritorijų planavimo įstatymo nustatytais procedūromis.

2.2. Kitas neįtikėtinas žingsnis- norima **atsisakyti iki šiol galiojančio reikalavimo**, kad pasiūlymai steigti valstybinius rezervatus, valstybinius parkus, valstybinius draustinius, biosferos stebėsenos (monitoringo) teritorijas **turi būti pagrįsti moksliniais tyrimais**, kurių pagrindu parengiama atitinkamos saugomos teritorijos planavimo schema (ribų ir tvarkymo planas) arba ribų planas.

Siūlyme privalomai išlaikyti galiojantį reikalavimą dėl privalomo pagrindimo moksliniais tyrimais, kuomet teikiami pasiūlymai steigti saugomas teritorijas ar koreguoti jų ribas. Kitu atveju tokia siekiamybė įteisinti gudravimo ir manipuliavimo praktiką stipriai kompromituotų pačią saugomų teritorijų sistemą, mažintų vietos gyventojų, žemės ir miško savininkų, ūkininkų bei savivaldos pasitikėjimą deklaruojamais aplinkosaugos siekiais.

3. **Susidaro įspūdis, kad norima dar labiau iš saugomų teritorijų įkūrimo, jų ribų koregavimo ir tolesnio saugomų teritorijų tvarkymo klausimų sprendimo eliminuoti** žemės ir miško bei kito nekilnojamojo turto savininkus, valdytojus ir naudotojus, savivaldos organizacijas, ūkininkus, žemdirbius, vietos bendruomenes.

3.1. Pavyzdžiui, iki šiol buvęs reikalavimas sudaryti jungtinę tarybą apsaugos ir tvarkymo veiklai konkrečiame valstybiniame parke ar biosferos rezervate koordinuoti keičiamas į neapibrėžtą ir neprivalomą nuostatą „**gali būti sudaroma jungtinė taryba**“ [žiūr.: 28 straipsnio „Saugomų teritorijų apsaugos ir tvarkymo organizavimas“ 5 dalis].

Siūlome: numatyti privalomai sudaryti jungtines tarybas, į jas įtraukiant žemės ir miško bei kito nekilnojamojo turto savininkus, valdytojus ir naudotojus, savivaldos organizacijas, ūkininkus, žemdirbius, vietos bendruomenes.

3.2. Aplinkos ministerija netgi panaikino Pasiūlymų dėl saugomų teritorijų steigimo, jų ribų keitimo nagrinėjimo komisiją [2022 m. kovo 29 d. aplinkos ministro įsakymu [Nr. D1-82](#) pakeistas Pasiūlymų dėl saugomų teritorijų steigimo, jų ribų keitimo teikimo ir nagrinėjimo tvarkos aprašas.] Tuo buvo atsisakyta iš ekspertų ir ST sudarytos Komisijos dalyvavimo vertinimo procese, supaprastintas naujų saugomų teritorijų steigimo procesas, kadangi buvo nustatyta teisė Valstybinės saugomų teritorijų tarnybai prie Aplinkos ministerijos tiesiogiai priimti sprendimą dėl pritarimo ar nepritarimo pasiūlymams dėl saugomų teritorijų steigimo ar jų ribų keitimo.

Siūlome: atkurti Pasiūlymų dėl saugomų teritorijų steigimo, jų ribų keitimo nagrinėjimo komisiją

Remtis gerąją tarptautine praktika būtina sprendimuose dėl saugomų teritorijų atsižvelgti į žmonių, kuriuos tiesiogiai ar netiesiogiai gali paveikti jose planuojama veikla (žemės ir miško bei kito nekilnojamojo turto savininkų, valdytojų ir naudotojų, savivaldos organizacijų, ūkininkų, žemdirbių, vietos bendruomenių ir kt.), interesus ir pozicijas.

3.3. **Siūlytume** išbraukti iš STĮ projekto 34 straipsnio 1 dalies nuostatą, kuria siekiama suabsoliutinti saugomų teritorijų reglamentavimo nuostatas, pastatant jas aukščiau LR Konstitucijoje įtvirtintų privačios nuosavybės teisių:

„1. Žemės ir kito nekilnojamojo turto savininkai, valdytojai bei naudotojai turi Žemės įstatymo ir kitų įstatymų nustatytas teises. Šiomis teisėmis jie gali naudotis tiek, kiek jos neprieštarauja šiam įstatymui. „

Paaikškinimai: to paties straipsnio 10 dalyje yra aiškiau dėstoma: 10. Saugomose teritorijose žemės ir kito nekilnojamojo turto savininkai, naudotojai ir valdytojai, kiti asmenys privalo laikytis įstatymų ir kitų teisės aktų, teritorijų planavimo dokumentuose toms teritorijoms nustatytų, taip pat Nekilnojamojo turto registre įregistruotų veiklos apribojimų ir reikalavimų.

4. **Nepriimtina, kad ir toliau nesiimama spręsti ydingos situacijos su Lietuvos saugomų teritorijų komplikuota sistema, kurios reikšminga dalis nedera su tarptautiniu lygiu pripažintomis Pasaulinės gamtos apsaugos organizacijos (angl. International Union for Conservation of Nature, IUCN) saugomų teritorijų kategorijoms.** Dėl to kyla Lietuvos saugomų teritorijų sistemos suderinamumo su tarptautinėmis problema; matomai ir dėl to mūsų šalies Saugomų teritorijų kadastre iki šiol apskaitomos ne visos, o tik kažinkokios „svarbiausios“ saugomos teritorijos. Tokios „svarbiausiųjų“ kategorijos Saugomų teritorijų įstatyme nėra apibrėžta, tačiau būtent tik ši dalis pateikiama oficialioje statistikoje- kiek turime šalyje saugomų teritorijų iš viso.

Siūlome: pertvarkyti bei optimizuoti saugomų teritorijų sistemą, kad ji atitiktų IUCN) saugomų teritorijų kategorijoms ir apskaityti Saugomų teritorijų kadastre visas saugomas teritorijas.

5. Toliau paliekama „šešėlinės“ saugomų teritorijų kategorijos - ekologinės apsaugos zonos ir buferinės apsaugos zonos. **Nepriimtina, kad** šios ekologinių ir buferinių apsaugos zonų kategorijų pagalba sudaryta galimybė didelėse teritorijose nustatyti naudojimo apribojimus neatlygintinai (išvengiama prievolės sumokėti kompensacijas privačių žemių/miškų savininkams ir valstybinių miškų valdytojams už tokiu būdu įvedamus apribojimus).

Siūlome: skaidrumo, teisingumo ir aiškumo dėlei derėtų naikinti šią kategoriją, **perkeliant apsaugos zonas - kur tai būtina- į pagal teisinius reikalavimus įsteigtų saugomų teritorijų funkcinį zonavimą.** Saugomose teritorijose esančių buveinių tipų apsauga visada turėtų būti grindžiama aiškiais tų teritorijų ribose esančių apsaugos funkcinio zonų išskyrimo kriterijais, apimančiais apeliacijos galimybę ir kompensavimą už įvedamus apribojimus.

6. Nepriimtina, kad dalyje STĮ reglamentuojamų situacijų toliau ignoruojama prievolė sąžiningai ir pilnoje apimtyje atlyginti žemės savininkams ar valdytojams dėl saugojimo iniciatyvų atsirandančius nuostolius, kai steigiamos saugomos teritorijos ar keičiamas režimas jose.

6.1. Pavyzdžiui, aptariant Saugomų teritorijų steigimą (22 str. 12 d.), **kai teritorijoms net iki 5 metų gali būti nustatomi laikini jų apsaugos reikalavimai,** taikomus, iki bus išspręstas saugomos teritorijos įsteigimo ar gamtos paveldo objekto paskelbimo saugomu objektu klausimas, **nėra numatyta, todėl siūlome nustatyti, kad tuo laikotarpiu žemės savininkui už dėl nustatytų apribojimų atsirandančius nuostolius kompensuoja saugomos teritorijos steigimo iniciatorius arba su savininku sudaroma apsaugos sutartis.**

6.2. Tas pat tinka ir atvejams, kai buveinių apsaugai svarbiose teritorijose vietovės yra Vyriausybės įgaliota institucijos **įrašomos į atitinkančių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, vietovių sąrašą,** tačiau jos dar nėra oficialiai įformintos į steigiamas Europos Bendrijos svarbos teritorijas.

Siūlome įtvirtinti principą, kad tokiose teritorijose apribojimai veiklai privačioje nuosavybėje galėtų būti taikomi tik tuo atveju, jei žemės savininkui yra kompensuota už patiriamus nuostolius arba/ir sudaryta apsaugos sutartis

7. Pasigendame aiškaus teisinio reglamentavimo, kad įprastai ūkinei veiklai planuoti naudojamiems sklypų lygmens projektams- **vidiniams miškotvarkos projektams- nereikia nustatyti reikalavimo atlikti jų vertinimą dėl galimo poveikio „Natura 2000“ teritorijai** Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatyme ar Vyriausybės tvirtinamame planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos apraše nustatyta tvarka.

Siūlome dalyje, kur aptariama „Natura 2000“ tinklo sudarymo ir „Natura 2000“ tinklo teritorijų apsaugos reglamentavimas, **numatyti išimtį vidiniams miškotvarkos projektams.** Nes platus ir išsamus suderinimas ir vertinimas yra atliekamas rengiant ir tvirtinant aukštesnio lygmens projektus, pavyzdžiui - miškų schemas.

8. Nors žengiamas žingsnis teigiama linkme, tačiau **kol kas netenkina tai, kaip numatoma reglamentuoti kompensuoti už saugomose teritorijose nustatytus veiklos apribojimus (STĮ projekte 35 str.)-** nei siūlomas mechanizmas, nei sąlygos.

8.1. Pavyzdžiui, dėl vienkartinio kompensacijų apskaičiavimo tvarkos- 35 str. 2.1p. siūlome išbraukti papildomai įrašytą sąlygą „...steigiant naują saugomą teritoriją, keičiant esančių saugomų teritorijų ribas arba nustatant naujus apribojimus“.

Paaikškinimai: Nuostoliai atsiranda nepriklausomai nuo to, kada įsteigta saugoma teritorija. Turėtų būti kompensuojami visi ribojimai didesni nei 4 grupės miškuose.

8.2. Dėl kasmetinių kompensacijų apskaičiavimo tvarkos- siūlome tikslinti 35 str. 3.1 p. nuostatą: „Jie apskaičiuojami kaip vidutinės metinės palūkanos, ~~mokamos einamaisiais metais Lietuvos komerciniuose bankuose už ilgalaikius (nuo 2 metų) terminuotus indėlius, naujai priimtus iš ne finansų bendrovių ir namų ūkių skaičiuojamos pagal Lietuvos banko~~

skelbiamas finansinių įstaigų teikiamų paskolų euro zonos vartojimui namų ūkiams palūkanų normas, bet ne mažesnės kaip 3,5 proc. „

Paaikškinimai: - Kompensacijų apskaičiavimas pagal bankų už indėlius mokamas palūkanas neatitinka tikrovės. Atidėjus kirtimus miškų savininkas negaus pajamų ir negalės už jas gauti palūkanų. Kuomet miško savininkui apribojama galimybė gauti pajamas, netekusiam pajamų šaltinio būtinas išlaidas tuomet tenka finansuoti skolinantis iš finansinių institucijų ir mokėti jų nustatytas palūkanas. Kitais žodžiais tariant, kad kompensuotų negautas pajamas, jis turės imti iš banko paskolą, už kurią teks kasmet mokėti bankų nustatytas paskolos palūkanas. Siūlytina įstatymu nustatyti, kad kasmetinė kompensacijos skaičiavimuose naudojama palūkanų norma būtų skaičiuojama pagal Lietuvos banko skelbiamas finansinių įstaigų teikiamų paskolų euro zonos vartojimui namų ūkiams palūkanų normas, kas tokiu būdu užtikrintų socialiai teisingą kasmetinės kompensacijos dydį.

9. Dėl privačių saugomų vietovių nustatymo ir kompensacijų apskaičiavimo bei išmokėjimo reglamentavimo. Manytume, kad STĮ projekte siūlomas reglamentavimas nebus patrauklus žemės ir miško savininkams, todėl iš principo pažangi iniciatyva gali būti pasmerkta žlugti. **Siūlytume** atskirai surengti išsamią diskusiją šiuo klausimu.

10. Lankymasis ST ir jų ir naudojimas rekreacijai. Išlieka neaptarti didelį aktualumą turintys žemės ir miško savininkams įsikūrimo ST klausimai, apsiribojant vien l. ribotomis išimtimis, kada galima atkurti buvusias sodybas. O kaip su ūkininko ūkio statiniais? Ne sodybų teritorijoje įrengiamais miško nameliais (netgi juos įrengiant medžiuose) ir pan.?

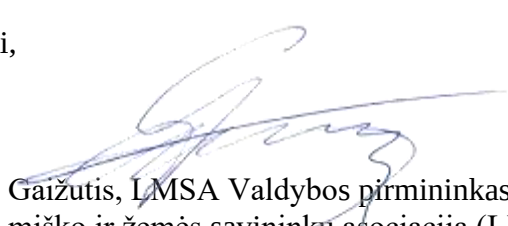
Siekiant teisinio apibrėžtumo, STĮ projekto 34 str. 13 dalyje reikia patikslinti- kokiems žmonėms, kokiais atvejais ir kam priklausančių objektų (vertybių), poilsio vietų, takų, regyklų, kitų rekreacinių objektų žemės savininkai, naudotojai ir valdytojai negali trukdyti įstatymų ar kitų teisės aktų nustatytais tikslais lankyti arba tvarkyti.

Kartu yra tikslinga aiškiau reglamentuoti pašalinių asmenų lankymąsi privačioje nuosavybėje esančių teritorijų ir objektų, patenkančių į saugomas teritorijas.

Tuo pačiu pažymėtina, kad savanoriškai (o ne privalomai) lankytojų bilietai turėtų būti renkami ne už patekimą į saugomas teritorijas kaip tokias, o už patekimą į lankytinus objektus, pritaikytus lankymui ir prižiūrimus, atsižvelgia į lankymui skirtos infrastruktūros išlaikymo sąnaudas ir lankytojams teikiamų paslaugų savikainą, o išimtiniais atvejais – į būtinybę reguliuoti lankytojų srautą.

Turime ir daugiau komentarų bei pastabų, tačiau dėl jų apimties ir detalumo tikslingiau jas būtų aptarti tiesiogiai. Tikimės, kad Aplinkos ministerija tokias diskusijas dėl keičiamo teisinio reglamentavimo organizuosite ir mūsų atstovus į jas pakviesite.

Pagarbiai,

dr. Algis Gaižutis, LMSA Valdybos pirmininkas
Lietuvos miško ir žemės savininkų asociacija (LMSA)
A. Juozapavičiaus g. 9, 09311 Vilnius
Tel./fax. +370 5 2767590; mob. +370 687 95113
Lobistinės organizacijos pažymėjimo Nr. LOB-JA-2021-0064

ORIGINALAS PAŠTU
NEBUS SIUNČIAMAS